

AMICULU SCÓLEI

fóia pentru naintarea invetiamentului si a educatiunei
la Romani.

Ese in tóta Sambat'a. — Pretiulu abonamentului pentru provinciile austriace: pe anu 4 flor., pe siése luni 2 flor. 25 cr., pe trei luni 1 flor. 25 cr.; — éra pentru Romani'a: pe anu 30 piastrii (lei), si pe semestru 16 piastrii. — Pentru inseratiuni se vor respunde 5 cr. de serie. — Abonarea se face la postele c. r. si pela DD. corespondinti, si la tóte librariile.

Opiniunile mai nóue despre spiritulu omenescu.

XVI.

Spiritulu este o unitate.

Tóte facultatile, tóte insusírele, tóte proprietatile si tóte manifestatiunile spiritului sunt intrunite si facu numai o potere, sunt numai o unitate. Pentru-ca totu spiritulu este acel'a, care judeca, care face conclusiuni; totu spiritulu este acel'a, care tiene ceva in sine, care si-aduce aminte, care-si reprezenta si-si inchipuesce ceva; totu spiritulu este acel'a, caruia unu semtiementu tainicu i spune ca este unu d-dieu, si care se ocupa cu lucrurile d-dieesi; totu spiritulu este acel'a, care deosebesce moralulu de immoralu, si simte placere séu neplacere despre aceea; care tinde si doresce ceva mai inaltu séu mai inferioru. Spiritulu in tóte functiunile sale se manifestéza cá o potere intrunita, cá o unitate.

Acésta unitate a spiritului, noi trebuie s'o accentuamu cu deosebire; pentru-ca desí sciintiei i va mai placé si d'aici incolo cá si pan' acumu a deosebí mai multe facultati ale spiritului, intr' adevéru inse o astu-feliu de deosebire nu esista nici odata, ci ele, facultatile, depindu strictissime un'a de alt'a, se insotiescu, se iutrinescu in totu mementulu un'a cu alt'a.

A admite ca precumu trupulu, astu-felu

si sufletulu ar' fi unu conglomeratu de diverse poteri, ar' constá din o multíme de facultati compuse, a admite, dicu, acést'a este o absurditate, unu lucru si o ideia copilarésca. Si déca aceea, cari admitu acest'a, voru se intieléga lucrulu astu-felu, ca singuraticele poteri sufletesci sunt separate independinte, si ca spiritulu nu este altu ceva decatu numai o intrunire a acestoru poteri, dar' astu-felu catu fiacare potere are unu deosebitu substratu din care se desvólta, atunci dicu, ca si acésta ipotesa este prè nebulósa, si nu are nici macaru umbr'a realitatii. Ce? dóra l'astrange pe omu esperinti'a interna se admita astu-felu de conglomerate, astu-feliu de compusetiuni ale poteriloru sufletesci? Déca e asiá eu atunci intrebu: pentru-ce nu póte dara omulu se auda si cu ochii, se amiróse si cu vervulu degeteloru? pentru-ca dupa ipotes'a d-loru asiá ar' urmá. Pentru-ce nu consuma omulu bucatele si cu nasulu? pentru-ce nu díce pe vióra si cu perulu? Nu ride, bunulu meu lectoru, de aceste intrebari intr' adevéru absurde, pentru-ca consecintiele logice me necesitéza sé intrebu astu-felu pe cei cese tienu de ipotes'a de mai susu. Din cele díse se deduce ca pentru aceea se intempla acést'a, ca ochiulu nu e facutu pentru-cá se póta primí valorile sunetului, orechi'a nu e facuta pentru-cá se primésca radiele luminei, prin urmare nu póte fi acel'asi sufletu, un'a si aceeași potere spirituala care

vede si aude, — dar' acésta deductiune sémena cu aceea, ca adeca ~~déca cu~~ penicelulu nu poti se scrii si cu pén'a nu poti se tai, atuncea inca nu póte se fia ~~un'a~~ si aceeași persóna care taie si scrie; séu fiindu-ca ramurile producu frundiele, florile producu pómele, astu-feliu pomulu nu póte se constee totu din acelu felu de lemne, ci aceste lucruri deosebite, frundiele si fructele, trebue se provina din o suma de poteri cu totulu deosebite din laintrulu pomului. Éta la ce absurditate ne duce ipotes'a acestor'a!

Psichologi'a vechia díce ca sufletulu este unu ce simplu, necomposu, este unu elementu. Dincontra psihologi'a nóua díce: cumu póte se fia sufletulu unu ce simplu, pe candu elu, dupa cumu vedemu, face atatea lucruri deosebite? Pecandu elu d'odata simte, d'odata si-representa ceva, d'odata si-aduce aminte, si-inchipuesce ceva, voesce si nesuesce? Pentru ce se nu póta fi compuse si cele nevediuete, precumu vedemu ca suntu cele vediute si materiale?

Beneke, celu mai renumitu psihologu mai nou, díce, ca lucrurile, manifestatiunile sufletului suntu compuse, si discipulii lui dícu, ca meritulu celu mai mare a' lui Beneke, este ca elu a aflatu impartírea sufletului in elementele sale. Prin urmare sufletulu dupa Beneke este o sistema de poteri si nu o potere singura simpla, ci o fiintia compusa, complicata. Beneke de basa a manifestatiunilor psihice iè unu síru de sisteme fundamentale deosebite de poteri care tóte suntu intrunite impreunate intrun'a, din care apoi érasí fia-care consta din o multime nedeterminata de facultati primitive. Astu-felu de sisteme fundamentale suntu: 1. poterile ce se referescu la anumite organe, pr. ale vederei, ale audiului, ale tactului, gustului si mirosului; asia dara nunumai o potere dar' mai multe etc. etc; 2. poterile sentiului vitalu cari nu suntu

legate de anumite organe, ci se estindu peste totu trupulu internu si esternu; 3. poterile primitive, cari corespundu la deosebite forme ale misicarilor muschiloru. Facultatile primitive se potu aduce in óre-care misicare prin iritamente; facultatile primescu si-si apropie aceste iritaminte. Dar' in misicarea acestoru facultati prin iritamente se afla óre-care graduri, si astu-felu se observéza trei proprietati fundamentale ale acestoru facultati primitive: 1. gradulu d'a primí iritamentele, dupa cumu adeca iritamentele trebue se fia mai slabe séu mai tari, pentru-cá se-se póta pune in misicare facultatile primitive; 2. gradulu vioitiunei, dupa cum adeca iritamentele se propaga mai iute séu mai incetu si 3. gradulu poterei, dela care deprinde cá iritamentele se fia semtíte pe de plinu, pastrate si reproduse. Beneke tóte fenomenele psihice, ce se ivescu cu desvoltarea graduala a sufletului, vrè se le esplice din ipotes'a facultatiloru primitive. La Beneke nice consciinti'a nu este altu-ceva, decatu semtírea, si se deosebesce numai prin poterea sa psihica.

Psichologi'a lui Beneke díce, ca pentru-cá sese póta sufletulu desvoltá, suntu de lipsa milióne de acte; dar' fia-care sufletu se desvólta numai in patru chipuri: 1. prin iritamente; 2. prin atractiunea reciproca aceloru omogene; 4. prin formarea de facultati primitive. Beneke díce ca legile acestea suntu totu acele cari domnescu si afara in natura. — Dar' tóte aceste rationamente ale lui Beneke nu ne potu nice de cumu lamurí, ca óre ce e spiritulu?

XVII.

Periódole sentiualitatii si ale mintiei.

Omulu se nasce prin coitu, prin procreatiune. Principiulu, elementulu primitivu alu omului este amestecarea cintesintiei virile si feminine. Unu parinte betiu, depravatu, prè sensualu otravasec fructulu sangelui seu. Embrio-

nulu se desvólta in caldur'a pantecelui maniescu. Precumu florile se immultiescu si se straplanta prin sementie, respective prin semenarea acestor'a, togma astu-felu se immultiesce si se straplanta si spiritulu omenescu, — *fiu-care omu nou este o amestecatura din trupulu si spiritulu tatei si alu mamei*. Chiar' in elementulu primitivu jacu tóte facultatile, insusirile bune si rele ale parintiloru, respective ale copiiloru. Cu catu omulu inaintéza in viétia cu atatu se schimba, elu nu mai este astadi ceea ce a fostu eri. Crescerea morala si fisica a omului se schimba fórté tare dupa-cumu se schimba tempulu. Si nici nu póte fi acést'a altu-mintrea, pentru-ca variele impresiuni lasa totu de un'a urme nesterse in omu. Prin cate schimbari nu trece omulu pana candu e in viétia: acumu e nuoru, acumu e seninu; acumu e lumina, acumu e intunerecu; acumu e caldu, acumu e rece; acumu e umedu, acumu e sventatu; acumu se hranasce cu un'a, acumu cu alt'a; acumu cetesce si invétia unu lucru, acumu altulu; acumu si-petrece si se desfetéza intr'unu chipu, acumu in altulu; acumu suferé si patimesce un'a, acumu alt'a! Pentru-ca cumu póte se fia, cá diu'a si impregiarile de adi se fia togma cá cele de eri, nici mai multu nici mai pucinu. Pe totu rotogolulu acestui pamentu nu se afla doi ómeni, cari si in privinti'a trupului si a spiritului se fia absolutu, perfectu asemini unulu cu altulu, togma astu-felu precumu nu se afla nice dóue frundie pe totu pamentulu cá se sémene absolutu un'a cu alt'a. Prin urmare doctrin'a despre peccatulu originaru este fundata atatu materialmente catu si spiritualmente. D' aici la intrebarea: óre omulu inainte de nascere, se afla elu undeva cá spiritu d. e. in vr'ostea séu in vr'unu altu organismu, — trebuie se respondemu negativu. (Va urmá.)

Cumu si in catu se se propuna clasicitatea in gimnasii.

Din unu respunsu alu d. D. Martianu ce-lu face dia-

rului Buciumulu, respective d. Cesaru Boliacu, care critizase ceea ce a scrisu d. D. Martianu in „Analele statistice“ asupra sistemii de instructiune publica, estragemu urmatórele pasage interesante, in care d. Martianu arata ca cumu si incatu ar' trebui se se propuna clasicitatea in gimnasii, si ce ar' avé mai vertosu se invetie tinerii din gimnasii, cu privire la viitorulu loru si la trebuintiele si spiritulu de ocupatiune alu Romanului. Éta ce díce d. Martianu care e transilvanianu:

„Asta-di popórele moderne si-au literatur'a loru nationale; *fiu-care se silesce dupa esemplulu Englesiloru, Francesiloru, Italianiloru si Germaniloru*, a absorbi in literatur'a sa nationale nunumai operele clasiciloru antichi prin traductiuni fidele si bine comentate, dar' a insusi prin acelasu modu si tóte productiunile mai renumite ale popóreloru moderne, si peste aceste se silesce a avé si productiuni originali in limb'a natiunei. Asta-di dar' popórele au de a tiené séma nu numai de clasicitatea antica ci si de clasicii popóreloru moderne, adica a popóreloru vii, a caror'a obicei, idei, credintie, aspiratiuni suntu mai intielese, mai reali si in tóta privinti'a mai aprópe de noi, de catu a stinsei civilizatiuni a aceloru popóre mórté.“

„Din aceste resulta: ca astadi avemu o clasicitate antica si alt'a moderna; si ca ambe aceste se potu studiá in trei moduri: adica ori in limb'a loru originala, ori din traductiuni si comentare bune, ori din comparatiunea originalului cu traductiunile moderne, séu din comparatiunea acestor'a intre ele. Acést'a fiindu asiá, se nasce intrebarea: cum s'ar' puté studiá clasicitatea mai cu fruptu, adica cu resultatu mai siguru.“

„Daca voiu a studiá in modulu antaiu, adica *fiu-care opu clasicu in limb'a sa originale*, va trebui se invetiú atatea limbi cate popóre au operi clasice si adesea in aceeasi limba mai multe dialecte séu particularitati a' diferitiloru autori, mai alesu a celoru antichi. Se marginimu clasicitatea moderna numai la clasicii celoru 4 popóre europene cari au o literatura care de care mai vasta, mai instructiva si mai frumósa; se adaugemu la aceste cele dóue limbi mórté ale anticitatii europene; va trebui dar' se studiamu 6 limbi pentru purulu amoru de a puté cetí clasicitatea. Apoi trebuie se mai invetiú si limb'a maicei, si dupa impregiarari un'a séu 2 limbi a popóreloru conlocuítóre séu vecine; éta-ne dar' ca adoptandu principiulu de a studiá clasicitatea in originalu, ne conduce la trebuinti'a, ca totu celu ce pretinde a avé o educatiune „umanitara“ la noi trebuie se in-

vetie celu pucinu, di, optu limbi vii si mórte! Acésta este consecintia principului de ast'a di a instructiunii.“

„Se cercetamu apoi cum se practica acestu principiu.“

„In gimnasiile nóstre se invétia obligatoriu dóu'a limbi vii: romana si francesa (la noi din cóce germana n R. A. S.) si dóu'a mórte: gréca si latin'a. In Francia ca si in Germania e si mai reu, fiindu-ca numai limb'a mai cei este obligatória in giunasiu: ér' cele-lalte limbi moderne catu de folositoare se fia, suntu numai facultative, adeca déca voru studentii se le invetie; pe cele mórte in sa trebue se le studieze vréndu nevréndu. Pe cele vii le invétia junii nostri mai de acasa, mai din audiu, séu din usu; ér' cu cele mórte se balabanescu si -si amarescu dilele si placerea de alte studii, in timpu de 6 ani. Impunerea acestei obligatiuni pare a fi o precautiune jesuitica de a reduce elementulu data-toriu de viétia a invetiaturei, subtiindulu cu steril'a invetiátúra de formele si imbracamintele unoru limbi de multu repodate. Par'ca suntu dóue sarcini de plumbu atername pe arpile junimei setóse de sciinti'a adevurului si a formosului, pentru a nu puté sburá pré iute séu pré cu inlesnire la scopu. Cu ce se alege tenerulu dupa atata maltratatare a mintii de catu ce se prepara pentru esamenu a puté face o traductiune min-cinósa din o parte a Eliadei lui Omeru séu a Enei-dei lui Virgilu, invetiandu talmecirea loru de rostu, séu cetindu insemnarea de pe marginea tetsului. Si se nu diceti ca acést'a este numai in gimnasiile nóstre; asigurescu ca nu e, nici póte fi altmintrele in Francia; dovéda suntu doctorii nostri in legi veniti din Parisu, carii de si impartu in publicu tese de doctoratu scrise in limb'a latina si subscrise de dd-loru, totusi incérca, si te vei convinge, ca necum a compune in acea limba dar' nici a pronuntiá cetitele nu sciú. Constatatu si marturisu in publicu este cea ce-ti spunu! Si cu tóte ca sorgentulu specialitatii doctoriloru in legi, dreptulu romanu, este scrisu in limb'a latina, nu se póte dice ca dd-nii profesori de la facultatea nóstra de dreptu n'ar' vorbí cu o inlesnire si usiurintia despre sciintiele ce profeséza. Cum au invetiatu dar' dd-loru clasiculu codu alu legiloru romane? Se intielege ca l'au invetiatu in limb'a francesa, si acést'a nu impedece de a ve glori-ficá óre-cum de numele dd-loru si a ni-i aretá de modelu.“

„Deci déca se póte invetiá codulu de legi latine fara de a sci latinesce, déca noi toti pentru a ne scapá de perdiare vecínica n'avemu trebuintia de a invetiá e-

braic'a, siriac'a, chaldaea si grecésc'a, limbi in care s'a scrisu testamentulu vechiu si nou alu ebreiloru si alu crestiiloru, ci ne ispasimu sufletulu cetindu bibli'a in limb'a ce o intielegemu mai bine, pentru ce se nu putemu saporá séu gustá clasicitatea poetului Omeru din frumós'a traductia a d-lui Aristia si pe ceialalti antici prin asemenea traducatori?“

„Este cum dici d-ta; am studiatu in scólele pedantiloru Germani, carii in aceste suntu mai pretentiosi de catu Francesii; am fostu, dupa note, studentu din cei premiați; cu tóte aceste déca am gustatu ceva din tóta frumuseti'a literaturii eline, o datorescu traductiiloru in alte limbi viii, si déca astadi in órele de doru reiau pe Virgiliu si pe favoritulu Horatiu si-lu cite-scu in originalu, acést'a o multiamescu impregiurarei estraordinare, ca pe timpulu candu invetiam latinésc'a, acésta limba fiindu limb'a diplomatica a tierei mele natale, ea se si vorbea; ba nóue, studentiloru, ne era impusa cá limba de conversatiune. Cu tóte aceste se intempla ca nemarginit'a varietate a causeru producea une ori efectulu de unii juni aratá o deosebita aplecare séu progresu in limbile mórte. Din acestia apoi se recrutéza filologii si specialitati cari ocupa pe deplinu intréga viétia a unui omu.“

„Acestia suntu cei ce trebue se aprofunde acele limbi si popóre mórte si se ne spune in limb'a viiva si deslusita frumusetiele ce au gasitu in ele; caci ve asigurescu ca mai multu vomu semti din o clasicitate consciintiosu tradusa si comentata in limb'a viiva ce intielegemu, de catu din cea ce profitamu din declinarea formelor mórte in cate 4 — 5 clase gimnasiali spre a compune dupa atatia ani unu cuventu, si a-i gasi intielesulu cu vocabulariulu in mana. Si pentru cá se formamu acesti filologi nu este trebuintia cá si acei ce nu au placerea de acestu studiu se fia mortificati atatia ani cu limb'a latina, ci se se faca o bifurcatiune in clasele mai inalte ale gimnasíului si pe de o parte se se propuna cu deadinsulu gramatic'a si cele-lalte propedeutice a le limbei mai alesu eline, caci cea latina pentru originea limbei nóstre póte de-o cam data remanea studiu obligatu, ér' in cea-lalta parte pentru cei-ce nu voru a se destiná studiulu archeologicu, se se propuna in limb'a viiva istori'a literaturii si studiulu clasiciloru antici si moderni in traductii bine comentate. Amandóue bifurcatiunile inse se aiba cele lalte studii comune. Astu-feliu am avé pe de o parte elimi si archeologi mai buni, pe de alta parte, cei cari se destina la alte specialitati, fara de a fi maltratati cu unu studiu

uritu că totu ce e sterilu, voru puté gustá mai multu si voru dobandí o ideia mai chiara despre clasicitate de cum o potu castigá acuma. Ér' o parte din timpulu castigatu prin acésta economia, l'aru puté intrebuințiá junimea cá se invetie ceva cu care in orice intemplantare, se se póta folosí de viétiá. Acestu ceva este: nu invetiatur'a »secarei« cum ti-a placutu a te esprimá pentru a ridiculísá ideia, ci a do-béndí cunoscintie, celu pucinu elementari, de agricultura; fiindu ca precum amu dísu: D-dieu scia daca scolariulu se alege cu ceva folosu realu din cele ce a invetiatu in clasele gimnasiali, celu pucinu se castige ceva notiuni despre principala industria nationale pe care trebuie se o imbracisizeze totu junele de omenia, carele neputéndu séu ne-vréndu a trái prin sciintia séu prin serviciulu statului si ne avéndu nici o meseria alt'a nu vré se devine vagabondu.“

„Da — fratiloru romani, amu fostu si suntemu poporu agricolu, si acestu geniu nationalu trebuie se strabatá, acestu tipu trebuie se caracterizeze pe ori-care romanu de la opinca pana la tron. Ba spre complatarea sisteméi de o crescere nationale (romana), eu asi cere si mai multu chiaru si cu pericululu disgratiei d-tale. — Am fostu si trebuie se fimu poporu militariu. Asiu cere cá diumetatea timpului economisitu prin scóterea mortaciunei straine (eline) din gimnasiale romane, se se intrebuinteze in studiulu si deprinderea artei militare, ca astu-felu gimnasiastulu déca nu va fi proíttatu alt'a din instructia, se aiba celu pucinu ideia despre cea ce totu romanulu trebuie se fia.“

„Dumneata 'mi dici ca trebuie se ne conformamu întocmai programei scoliloru Francese. Multí advocati, candu sírsiescu argumentele, inchia cu: astu-felu este in Francia — astu-felu e in Europa, — astu-felu e la Paris!“ Va fi, d-loru, inse si d-neavóstra trebuie se întielegiet ca dieu, nici la Bucuresci nu este cá la Paris, cá nici Francia nu este Romania.“

„Fia-care la sine cu ale sale. Francesii, si-voru fi facutu trebile dupa trebuintiele lor, dupa cumu s'au întielesu séu cumu au pututu; se ni le facemu si noi dupa trebuintiele romane dupa-cum le simtímu si putem. La Satana! cu ideia ce ne plagiati de atata timp, ca adica: noi n'amú avé de catu se fimu servilele contrafasóne ieri ai muscaliloru, adi ai francesiloru, mane, poimane, nu sciu ai cui. Acestu spiritu de contrabanda colportatu in subtiatii creeri a' unei progeniture ener-vate, ne face nu numai ridiculosi, dara ne sugruma si falsifica totu ce e mai frumosu, misicarea ce caracteriza

individualitatea natiunei nóstre. Suntemu, multiamita cerulul! unu poporu destulu de numerosu, talentalu, si destulu de avutu pentru a trái propria nóstra viétiá din propriiele resurse. Candu simtímu trebuinti'a unei institutii sociale, vomu consultá fara indóiala si pracs'a altorú popóre, inse acést'a trebuie se ne servésca numai ca itinerariu in consultarea trebuintiloru poporului nostru. Combinatiunea ambeloru rezultate trebuie se o supunemu supremului criteriu a ratiunei, si candu acést'a ne arata o absurditate evidenta, de ar' fi ca in legile séu programele ori-carei tieri séu poporu, trebuie se o respingemu: caci ratecirea lumii întregi si a tuturorú secliloru nu justifica mantienerea unei absurditati séu continuarea unei rateciri, din minutulu ce amu a-đatu ca este o ratecire.“

„Astu-felu de ratecire si absurditate este a impune juniloru, carii nu voru a deveni archeologi si filologi, invetiarea limbei eline antice pe candu ei nu are destulu timp se invetie limbile culturale moderne. Noi nu putemu nesocotí séu uitá pe cei vii pentru 4, 5 morti, fia ori-catu de ilustru, séu clasici. Pentru acestia instituimu archeologi si filologi, ér' noi ceialti se ne vedemu de trebuintiele si relatiile cele nenumerate a le vietiei. Se studiamu dar' clasicitatea in limbele cele viui, caci astu-felu le vomu întielege mai bine, ni se deschidu nu numai tesaurulu catacombeloru Eladei si a Romei, ci tesaurulu universului genu umanu. Au dóra clasicitatea antica consista numai in literatur'a celoru dóue popóre? Indienii si Chinesii au literaturj de a carora marime candu audímu, ne cuprinde vèrtéjulu indoelei despre posibilitatea unoru asemenea comóre. India este léganulu ideiloru, a caror'a miciorate sterpitate forme le admiramu in scrierile lui Moisi si in literatur'a ovreésca ce numímu vechiulu testamentu. Sanscrit'a (insemnéza limba perfecta), este cu multu mai avuta mai flecsibile si in tóta privinti'a mai admirabile de catu elin'a lui Omeru, ba de catu tóte limbele cunoscute pan' acuma. Nici unu poporu n'are producte ale fantasiei atatu de gigantice cá Indienii. Despre Epopei'a lorú Ramayana in 48,000 versuri ¹⁾ se dice: „paná voru stá muntii si apele, Ramayana va trái in graiulu ómeniloru.“ Din Eposulu lorú natiunalu Mahavharate (de dóue sute de mii de versuri) partea ce este tradusa ²⁾ in limbele europene, întrece prin

¹⁾ Tradusa in parte de Fried. Schlegel, Bopp, Ilsefer, si I-loznmam; ér' in sumariu de a. W. Schlegelu.

²⁾ De a. W. Schlegel in latinesce alaturea teostului originalu; de Fried Schlegel in versuri germane (imitati'a o-

inaltîmea si prin delicatés'a sentimentelor pe toti clasicii ce scolile nóstre i eternitéza. Despre un'a din nenumeratele drame indiane *Sacuntala*, tradusa de 4 ori de diferiti philologi ³⁾ díse entusismatu Goethe intr'unu epigramu: »Voesci tu flórea primaverei, fructele inaintatului anu, vrei ce irita si estasiéza, ce satura si nutresce, voesci tu ceriulu, pamentulu a cuprinde intr'unu cuvendu: ti-numescu *Sacuntala* tie, si am numitu tóte in un'a.« Cine n'a admiratu aduncimea cugetariloru mitologiei indiene investmentate in fantasi'a cea mai cutezatóre din cei ce au asistatu vr'o data la discursurile vechiului filo-romanu *Vailant*, tienute mai ast'a-érna in salele palatului academicu din Bucuresci? Candu din tóte cartile cate cunoscú, adunate intr'o casa inconjurata de focu n'asi puté se scapu decatu numai unu opu: fara esitatiune mi-asiu alege cele patru carti (ching) sante ale filosofului chinesu *Cong-fuciu*.«

„Apoi unde suntu pretiósesele tesaure ale literaturiei persane si arabe; nenumeratele delicii ale literaturiei popóreloru moderne mai mici, cate le gasimu traduse in principalele limbi moderne! De tóte aceste ne despagubi trudit'a traductia a autoriloru prescisi in programele gimnasielorú nóstre? Miserabile dictu? 'mi e sila a mai si vorbi de miserabilitatea sistemei actuale.“

„Nu potiu se uitu si aci de educatiunea celui alaltu secsu. Daca clasicitatea antica este stéu'a polara — dupa cum dici — a juniloru destinati a conservá societatile apoi ea este neaperata si pentru feciórele ce nu suntu mai pucinu destinate la acel'asi scopu. Frumosulu, déca nu este mai cu séma de atributia femeii, neaperatu este de o potriua de dominiulu ambetoru secse. Formandu mai multu anim'a si de catu mintea, clasicitatea este celu mai propriu modelu pentru a cresce aceea parte a omenimei care inprima in fraged'a anima a baiatului primele datorii ale viitoriului cetatianu. Acésta parte a omenimei suntu femeile. Absurd'a nóstra sistema dupa ce declara pe *Omeru*, *Platonu*, *Virgiliu* de stele polare, apoi prin pretenti'a ca acesti clasici nu potú fi studiati de catu in limb'a originale, eschide diumetatea ce mai delicata a geniului omenescu de la participarea din aceste tesaure, si le constringe a-si cautá nutrimentulu animei in romantiuri carii cu pucine esceptiuni, nefindu facute cu scopu de a instruí, séca mintea si nutrescu sensualismulu. Daca clasicitatea e neaperata, ea trebue

originalului); comentatu de *W. Humbold*, unu fragmentu este tradusu de *Parraud* in frances'a.

³⁾ Ce mai nóua traducere de *Schrader*.

se fia bunu comunu alu ambetoru secse. Inlesniti dar' impartesirea tuturorú, derimandu absurd'a pretentia de a nu avé stele polare cei-ce nu voru scí elinesce si latinesce. Faceti cá se se póta orientá dupa acele stele si cei-alalta diumetate a omenimei. Pentru aceea am dísu si dicu: se se invetie mai pucine limbi mórté, dar' cu atatu mai bine romanesce si alté limbi viui; se se studie clasicitatea prin midilocirea acestoru limbi intielese.“

Sciri scolastice.

Sibiu 1. Sept. Comisarii denumiti de ordinariatulu gr.-or. pentru tienerea conferintieloru invetiatoresci, convenira, saptamana trecuta, cu totii aici in Sibiu si tienura vr'o dóue conferintie, pentru-cá se-si chiarifice si se-si lamurésca unele punta din instructiunea pentru comisari, si se-se intieléga cu totii a procede in tr'unu chipu la tienerea conferintieloru. La aceste conferintie asistara cá ajutoru si dd. *N. Cristea* si *Lazarú*, cari togma sosisera dela Lipsca, unde facuse doi ani studii pedagogice. La conferinti'a din urma a asisatu si *Escelenti'a* sa eppulu baronu de *Siaguna*. Nu ne potemu esprime in destulu multiamirea pentru aceste inceputuri laudabile d'o nóue viétia invetiatorésca, si d'unu aventu succesivu alu instructiunei populare. Fora conferintie invetiatoresci, scólele populare voru fi condemnate la unu somnu perpetuu, la o miserabila vegetare. Se facemu cu totii in ceputuri catu de mici si progresulu va fi alu nostru!

Domnule Redactoriu!

Mi-apucu condeiulu — de si cam tardiu — spre a reportá on. publicu cetitoriu despre tenerimea nóstra, ce studiéza la gimnasiulu c. r. de statu rom. cath. de aici, cu atátu mai vertosu, eu cátu ca sum convinsu, cum ca natiunea nóstra, cá o mama frageda privesce cu atentiune incordata la semnu de viétia, ce-lu dá tenerimea pre calea culturei si a progresului, — ori pre unde se afla ea studiandu — caci natiunea nóstra doresce si voiesce a avé fii, nu numai invetiati, nu numai cultivati in spiritu, ci si nobili la anema si solidi in caracteriu.

Dintre tenerimea studiósá la c. r. gimnasiu de statu din Sibiu, carea preste totu cu finitulu anulu scol. 186²/₃ numerá 257; — 148 scolari fura romani, 68 germani si 35 magiari, pre in urmare maioritaea multu prea cumpanitória o facura romanii. — Fapt'a,

ca în acestu gimnasiu românii facu o majoritate asiá considerabile, e o dovéda, cumca tenerimea romana, ce studiéza la numitulu institutu nu numai se bucura de o întielépta si nepartiale tractare, ci si ca portarea ei buna, progresulu si zelulu intru studie se apretiéza din partea resp. profesori — (cea ce si dorimu) si cu deosebire din partea resp. d. directoriu Ed. Dr. Kratky, carele de candu se afla în fruntea numitulu institutu, cu tóta ocaziunea, a datu probe, ca dlui este unu adeveratu parinte sufletescu, unu barbatu amatoriu de drep-tate, unu barbatu amatoru de umanitate, carele, ce e dreptu, pretende cu tóta rigórea dela scolari, disciplina, portare buna si progresu amesuratu talenteloru fia-carui; dar' tóte aceste însusíri frumóse le scia apretiú si re-munerá cu cumpan'a dreptatiei, în tóta verguri'a ei.

În acestu gimnasiu de unu síru de ani, se propunu si limbele: romana si magiara cá obiecte obligate pentru scolarii de natiunile respective, si anume: limb'a romana de vechiulu profesoriu I. V. Rusu, carele din anii junetieloru sale s'a ocupatu cu profesur'a, sierbindu în acést'a calitate la gimnasiulu romanu din Blasiu, ani 14. — Dar' cauta se marturisimu, ca órele defipte pre septemana pentru aceste obiecte, ni-se paru prea pucine, din cauza, ca atatu pentru limb'a romana cátu si pentru cea magiara, suntu destinate numai 3 óre pre septemana, pentru tóte 8 clasile gimnasiali, anume: cl. I. forméza despartimentulu (Abtheilung) I. cl. II, III, si IV, despartimentulu II; cl. V, VI, VII si VIII despartimentulu III, prin urmare fia-care despartimentu are numai o óra preste septemana (vedi program'a din anulu 186²/₃).

Din punctulu de vedere dar', ca aceste dóue limbi, inca suntu limbele acestei patriei, — pentru cá în invetiarea acestoru limbi (care dupa opiniunea nóstra suntu de lipsa pentru ori-care fiu alu acestei patrie) se se póta ajunge unu resultatu mai bunu, ar' fi de doritu, déca numerulu óreloru pre septemana pentru limb'a romana si magiara s'ar' înmultí, celu pucinu cu 1 óra pre septemana pentru fia-care clase. Ceea, ce si speramu, ca vomu castigá, cu atátu mai vertosu, cu catu ca cetiramu, (în Nr. 207 a'lui Hermannsädter-Zeitung), cumca Maiestatea Sa c. r. apostolica, prea bunulu nostru imperatu, si marele principe s'a induratu prea gratiosu a incuviintiá, cá si la academiile de drepturi din Sibiu si Clusiu se se perléga unele colegie în limb'a romana.

†

Rachita, în 1. Augustu 1863.

Din tóte partile, nu se aude altu resunetu din gur'a

invetiatoriloru nostri', de catu ca nu le viuu prunciú regulatu la scóla. Acésta anarchia domnesce în mai tóte comunele nóstre nunumai gr. — neunite, ci si cele unite.

Desí dd. protopopi, cá subinspectoru scolari, în-trebuintiara de unu tempu, tóte medilócele putintióse, spre delaturarea acestei anomalii, totusi fórté raru se vediura resultatele dorite, ba în cele mai multe locuri se înradeciná aceea inca si mai multu. —

De nóue ani servescu cá invetiatoriu, si am observatu, ca nici o cauza, nu e asiá stricatóre scólei, cá necercetarea ei regulata, din partea prunciloru. Ori-ce neajunsuri se mai potu direge; dara acést'a paraliséza energi'a nunumai a scolariiloru celoru pucini frecuentatori, ci togma si a invetiatoriului. Am întrebuintiatu mai multe midilóce; dara pe ómenii nostri nu-i poti desbaerá de dísa cea blastamata: Cum au traitu mosiulu, ta'a si eu, voru traí si pruncii mei. Pe lenga tóte demandatiunile aspre, din partea oficiu-latoru politice, scól'a mi-au fostu cercetata de prunciú numai pana candu au statu aceea pe pitioru aspru, dar' mai multu nimicu.

Cá celu ce cunoscú în catu-va poporulu nostru de rendu, sum de aceea opiniune ca, dintre tóte medilócele spre scaparea de acestu reu, mai acomodatú ar' fi, daca: ordinariatele nóstre, ar' decide aspru, odata pentru tot-déun'a, cá tineriloru de ambe secele, se nu le fie iertatu a se casatorí, pana voru documentá cu testimoni scolastice cumca au invetiatu a cetí si scrie, cele 4 specii aritmetice, din Catichisu, Istoria bibl., Istoria Romana s. a.*) Si fiindca, pe poporulu nostru mai cu séma, pe celu de rendu, ilu intereséza casatori'a mai multu cá ori-ce alta: nunumai prunciú pana la 12 ani, ci si cei esiti din etatea de a frecuentá scól'a, mai alesu în timpu de iérna, se voru truí a invetiá, cá se-se póta casatorí. În care modu, ne-amu scuturá de acestu reu, si peste pucinu tempu voi'a d'a invetiá ar' devení totu mai prompta cu care ocaziune, s'ar' scuti si bietii invetiatori de atatea lupte, si chiar' neplaceri si diferentie cu poporulu.

Ioane Blidariu,
invetiatoriu.

Varietati.

Conspeptu generale
asupr'a stipendiiloru si ajutelorú „MOCIONIANE“ în
anulu 186²/₃.

În decursulu încheiatulu anu scolasticu 186²/₃ s'au impartasitu din partea ilustrei si prea-generósei familiei

*) Impartasiramú óre-candú în acésta fóia ca óre-cari protopopi zelosi au si facutu acésta în catu stá în puterea d-loru. R.

de Mocioni urmatorii teneri studinti romani cu urmatoarele ajutoare:

I. In Vien'a:		fl. v. a.
1. Iosifu Miescu, doctorandu de med. cu	300	
2. Nicolau Popescu, pictore academicu cu	100	
3. Victore Babesiu, scol. de a IV. clasa norm. cu	200	
II. In Pest'a:		
4. Georgiu Ardeleanu, jur. abs. cu	150	
5. Mihailu Besianu, jur. in alu IV anu cu	200	
6. Ioane Joviti'a, jur. in allu II. anu cu	200	
7. Stefanu Perianu, jur. in alu II. anu cu	200	
8. Const. Chilesco, juristu in alu II. anu cu	60	
9. Ioachimu Sipetianu, jur. in alu I. anu	100	
10. Trifu Gaiti'a, jur. in alu I. anu	60	
III. In Temisióra, Beiusiu, Logosiu si Sabiiu la gimnasie:		
11. I. Rosiu cu	100	
12. Avramu Vasiliu cu	100	
13. Dam. Dragonescu cu	100	
14. Ioane Budinceanulu cu	100	
15. Trail'a Ili'a cu	100	
16. Georgine Martinescu cu	100	
17. Georgie Murariu cu	100	
18. Svetoz. Vasiciu cu	150	
19. Damase Gherg'a cu	60	
20. Ioane Mironu cu	60	
21. Laz. Gataiantiu cu	60	
22. Ios. Farchesu cu	60	
23. Marcu Barbu cu	60	
24. Ludovicu Demitrescu	40	

Cu totu la olalta — 2760

Dicu: Doue mii siette sute si siesedeci de fiorini v. a.

Cu reducere la art. publicatu in acésta privintia in „Concordia“ din a. tr. Nrulu 78 — 122, acestu conspeptu generale se dá publicitatei cu acelu adausu, ca aspiratorii la vreunulu din stipendiele Mocioniane, precumu si doritorii de a se folosi si mai departe de vreunulu avutu pana acumu, incependu dela diu'a acestei publicari, in tempu de patru septemane se se adreseze in acésta privintia cu o suplica catra unulu veri-carele d'ntre illustri membri ai preagenerósei familie Mocioniane de Foenu, documentandu-si dupa cuviintia atatu zelulu si progresulu, catu si lips'a si bun'a portare; in fine descoperindu-se si intentiunea in privintia studieloru — cari, si a locului — unde voiesce a le urma.

Tóte foile nóstre periodice sunt rogatae cu tóta cuviintia, a reproduce acésta publicatiune in stimatele loru colóne.

Vien'a in 13/1. Augustu 1863.

Din insarcinarea ilustrei familie de Mocioni:

V. Babesiu.

A m i c i i.

(Fabula, imitatie.)

Unu iepurelu odata pascea pe o campia,
Si dulce la vorbire,
Gingasiu la curtenire
Fiindu neincetatu,
Indata a formatu
O mare amicia
Cu lumea din campia

Pe candu esí odata, cumu spunu, de diminétia
De nu perse inca a noptii alba cétia,
Si fara s' aiba grige, pe érba alergandu,
Aude de odata padurea resunandu

D'a trimbitiei cantare,
D'a caniloru latrare.

Elu stá in locu, asculta, se mira, se crucece,
Dar' candu vediu ca larm'a nu-i gluma ci totu cresce,
Indata iepurasiulu o ia la sanatósá,
Si fuge, nu se uita la calea noroiósá.
In urma candu privesce: doi cani de venatori!
Perdutu din sufletu, fuge; e apa de sudori.
Dar' éta, stá, resufia, e'a datu in drumulu mare,
Si cei ce ilu preurma sunt cam in departare.

Pe calu zarindu i díse: — Ai, frate, bunatate
De scapa-me de mórte urcându-me pe spate.

— Iubite, s'amu iertare,

Nu potu acum, me crede, dar' pentru-asigurare
Mai di la altu-ori-care.

Pe Bou vediendu, i díse: — Oh! scapa-me, iubite!
— Dar' ce? cá mine óre nu mai gasesci tu vite?
Aici e ierb'a mare, de vrei, te tupilesee,
Caci póte-ascínsu intríns'a, trecandu, nu te zaresce;
Dar' vac'a me adasta, me ducu, nu potu siedea
Si uite tiapulu, póte unu ajutoru se-ti dea.

— Eu, frate, vedi prea bine,

Amu spatele camu tare, dar' uite ói'a vine!
Ea are spate móle, lanosu cumu se cuvine. —
Dar' ói'a i respunde: — Eu nu me 'mpotrivescu;
A te scapá de mórte, din inima dorescu;
Dar' ia gandesce bine: cumu eu nu potu fugi,
Fiindu si tu pe spate, de siguru ca-i perí!..
Apuca pe vitielulu: ti-o face elu astu bine.

— Dar' cum se póte, soro, a fi scapatu de mine?
Candu n'a vrutu nici betranii cu elu se fi figitu,
Si 'ngrab' l'a parasitu.

Candu dar' nu-i mai remase vr'unu mediu de scapatu.
De facia cu amicii, ogarii l'au mancatu.

(Din Prelude.)

H. Grandea.

Din epistola privata aflamu ca in Pesta incepe a esí unu nou diaru romanu „Umoristulu“, — Concordia Nr. 71 la care suntemu avisati nu l'am primitu inca, — mái multu in numerulu viitoru.